

מעזבונו של הרב יעקב לב זצ"ל*

מהותו של פסול "דם שנשפך"

שינונו במשנה (זבחים כה ע"א) "נשפך הדם על הרצפה ואספו פסול", והיינו כשנשפך קודם שנתקבל בכלי. ובגמרא מנחות (כו ע"ב) איתא דגם קומץ שנשפך על הרצפה קודם שנתקבל בכלי פסול.

מהשוואת דין קומץ שנשפך לדין דם שנשפך דייק הגר"ח (הו"ד בחי' הגרי"ז בסוגיין) שפסול נשפך איננו חיסרון במצוות קבלה, דמהיכא תיתי לומר שצריך לקבל את הקומץ דווקא מידו של כהן, אלא זהו דין בדיני הדם, שאם נשפך שוב אינו ראוי להתקדש בכלי, וה"ה לקומץ שנשפך דמשום שנשפך שוב אינו ראוי לקידוש כלי.

ובחידושי הגרי"ז מקשה כמה וכמה קושיות על דברי הגר"ח. קושייתו הראשונה היא מתורת־כהנים (ריש ויקרא) הלומד את היתר דם שנשפך אחר שנתקבל בכלי מכפל המילים "והקריבו בני אהרן את הדם, וזרקו את הדם":

"והקריבו בני אהרן את הדם אליו וזרקו", מה תלמוד לומר שוב "את הדם", מנין אתה אומר נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר, ת"ל שוב "את הדם". יכול אפילו נשפך מצואר בהמה ע"ג רצפה יחזור ויאספנו ויהא כשר, ת"ל "את הדם", הדם שנתקבל בכלי.

ומקשה הגרי"ז – דלפי דברי הגר"ח שטעם הפסול הוא חיסרון בקידוש, מה הצורך בלפותא להא שאם כבר נתקבל בכלי ונשפך מן הכלי כשר, הרי היה כאן קידוש כלי?

ונראה דלפי הגר"ח דרשת התורת־כהנים באה ללמדנו שאחר שנתקדש הדם בכלי מיד הוכשר לזריקה. דלכאורה לשון הכתוב מורה שקבלת הדם היא מצווה הנמשכת

* **תולדות חיי המחבר** [נכתב ע"י בנו, הרב ישראל לב]:

אאמו"ר זצ"ל למד אצל רבו מרן רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל (חתנו של הרב מבריסק זצ"ל) במשך שבע שנים, וכבר בהיותו בכולל הוציא ספרו הראשון על מסכת זבחים (ואמר לו רבו זצ"ל ש"אתה כותב בדרך שלנו"), ובמשך השנים הוציא עוד עשרה ספרים בענייני קודשים.

בשנת תשנ"ח יסד את "כולל קודשים" בקרית ספר ת"ו בו היה מגיד שיעורים בקביעות. בסיוע תלמידי ה'כולל' ההדיר והוציא לאור את הספר **חומר בקודש**, שהוא הקדמת התפארת־ישראל לסדר קודשים במשנה.

אף כאשר חלה את חוליו האחרון, בשנת תשס"ה, לא הפסיק מלומר שיעורים רבים, ואף הספיק לראות את ספרו שכתב משיעורי רבו רבי מיכל זצ"ל יוצא לאור כחודש לפני פטירתו, בשב"ק פרשת בהעלותך, י"ד בסיון תשס"ו. תנצב"ה.

מרגע קבלת הדם ועד זריקתו, דהרי "והקריבו" זו קבלת הדם, והכתוב אומר "והקריבו בני אהרן את הדם, וזרקו", כלומר מרגע קבלת הדם עד זריקתו, ואם כן הייתה הווא-אמינא שזריקת הדם צריכה להיעשות בדם שלא נפסקה קבלתו ואפילו נשפך אחר שנתקבל בכלי פסול. משום כך לומד התורת-כהנים מכפל המילים "את הדם" שרגע קבלת הדם בכלי הוא המכשיר לזריקה.

נמצא שדברי הגר"ח במקומם עומדים, שיסוד פסול נשפך אינו חיסרון במצוות קבלה, אלא פסול בדם, שאינו יכול להתקדש אחר שנשפך.

והגרי"ז כתב דבאמת תרי דיני איתנייהו בדם שנשפך, חדא מה דילפינן בסוגיין "דם מהפר יקבלנו" וזה דין בקבלה, דאופן הקיום של קבלה הוא רק באופן שמקבל הדם מהפר. ועוד דין ילפינן בתורת-כהנים מקרא ד"הדם", דדם שנשפך חל בו פסול בחפצא מצד עצמו, וסיבת פסולו הוא משום דדם שאינו במקומו נפסל מצד עצם הדבר שאינו במקומו.

והנה לפי דברי הגרי"ז צריך לברר מדוע כתבה המשנה "דם שנשפך על הרצפה ואספו פסול", הרי כיון שנשפך מיד נפסל הדם, ומה מוסיף כאן מה שאספו. (ובשלמא לשיטת הגר"ח, מכיוון שעיקר הפסול הוא משום שאין הכלי מקדש, צריך לומר שאספו לכלי ואפילו הכי פסול), וצ"ע.

אמנם באמת מבואר ברמב"ם (פסולי המוקדשים א, כה; ועיין כס"מ ונו"כ שם) דאם נשפך הדם קודם קבלתו בכלי ואספו – נפסל הזבח, ושוב לא יועיל אם יחזור ויקבל מדם הנפש (כפי שמועיל שמי שקיבלת את הדם חוץ לזמנו או חוץ למקומו, כמבואר במשנה זבחים לב ע"א), וזאת משום שאיסוף הדם מהרצפה נחשב כ"קבלת דם פסולה" ופוסלת את הקרבן. ואם כן לזה כתבה המשנה "ואספו", דכה"ג הוא פסול לגמרי ואין לו תקנה בקבלת דם נפש חדש. ולפי זה, מה שנאמר במשנה "פסול" – היינו ב' פסולים: פסול דדם ופסול דקרבן, ומכאן למד הרמב"ם דין זה.

* * *

הערות קצרות במסכת זבחים

דף יט ע"ב

- וליתב מיתב ולקדש, אמר קרא לשרת וכו'. וכתב רש"י איתקש קידוש לשירות. משמע דקידוש עצמו אינו חפצא של שירות, ורק דאיתקש לשירות לענין דין עמידה. אבל ברמב"ם כתוב שזה בעצמו עבודה שמחייב עמידה. (ומש"כ הרמב"ם "כעבודה" – כיון שאינה כהקרבה וד' עבודות, אבל פסול יושב שבו הוא מדין

מהותו של פסול "דם שנשפך"

עבודה שבו). ויש נפ"מ בכל זה להערת הקה"י סימן יז, אם לעניין חציצה גם איתקש, או דרק לעמידה משום ששייך בו דין עמידה.

דף כ ע"א

- מי כיוור מהו שיפסלו בלינה. המבואר בזה דהדין קידוש בכיור אינו רק דין בכהנים והכיור הוא ההיכיתמצי להם, אלא דבאמת דין קידוש הוא חלות שיש במי הכיור דהם מים שהכהנים יקדשו בהם. ולכן שייך שיהיה לינה כמו בחפץ שיש בו דין, כמו הדם לזריקה ובשר להקטרה שיש בהם דין עצמי ולא רק היכיתמצי, וכמו שנתבאר.

- רש"י ד"ה או דלמא, שהמים נגבו וכו'. ותמוה, וכי אם לא נגבו יפסלו, והרי הנידון כאן דל"ש לינה כעת כיון שהחלות קידוש כבר נעשה. ואולי כוונת רש"י לומר זה גופא שעל המים כלל לא מדברים שהרי נגבו וכו'.

דף כ ע"ב

- יציאה מהו שתועיל וכו' ועיין מש"כ בטה"ק בשיטת רש"י, ולפי דבריו מיושבת היטב קושיית הב"ח אות ב, דיש לומר דפריש מהכשר עבודה.

- בקהלות יעקב שואל מה שייך פסול יוצא על קידוש ידים ורגלים, והרי פסול יוצא לפינן מ"זבשר בשדה טרפה", והרי כהן טרפה כשר לעבודה. ונראה פשוט דטרפה דיוצא אין זו מציאות (שיוצא נחשב כטריפה ולכן פסול) רק "פסול" טריפה (היינו דהשם פסול של יוצא הוא פסול טריפה), ופסול זה שייך על קידוש ידים ורגלים (כביכול נטרפה קדושת ידיו ורגליו).

- תוד"ה יציאה. ובשטמ"ק (אות כו) תירץ דבקידוש יש נעשית מצוותו. ותמוה טובא דזה נעשית מצוותו של הגברא ומה שייך זה על המים עצמם, וכי מוטל על המים דין לקדש מהם. ואמנם כתבנו לעיל שיש חלות דין גם במים שיעשו בהם הקידוש, זה שייך לענין פסול לינה לומר שיש בהם דבר עצמי, אבל זה ודאי שהמצוה היא של הגברא, ואם כן מה שייך לומר נעשית מצוותו על המים עצמם. וצריך עיון.

דף כא ע"א

- תוד"ה כיור (הראשון) – א"נ שהיה להם מים בכל"ש אחר וכו'. ועיין שטמ"ק (אות יח, בסופו). אמנם אין נראה שזה כוונת התוס' דאם כן למה כתבו התוס' שיהיה מים כשיעור קידוש תרוה"ד, וצ"ע.

דף כא ע"ב

- רש"י בסוה"ע ד"ה לקדש וכו' – יש לדקדק האם כוונתו לומר רק פירוש המילות והענין, או שיש דין דבזמן קידוש המים צריך להיות ע"מ לקדש מהם ידיו ורגליו.

מעזבוננו של הרב יעקב לב זצ"ל*

- ומה ראית וכו' זה טעון משיחה כמוהו וכו' כמוהו. הקושייה "ומה ראית וכו'" צ"ב, דהרי ודאי יש חילוק גדול בין כלי שרת לכלי חול. ויש לומר דכל הנידון הוא אי הוי ככור. ומדויק היטב ל' הגמ' "כמוהו". ודו"ק כי קצרתי במקום שיש להאריך.

דף כב ע"א

- במשך-חכמה (פ' פקודי) כתב שאין מעילה במי כיוור כיון שנתנו ליהנות. מבואר בדבריו דהמצווה היא לרחוץ לשם ניקיון, ואין זו עבודה של דרך כבוד בלבד וכדו'. וזהו "ניתנו ליהנות", שהרי על ידי זה יהיו ידיו נקיות.

דף כה ע"א

- מהו דתימא כיון דאין קרבנו מהודר וכו'. מכאן דייק הרב ב' וינר שליט"א דמוכח דימין הוא דין בעבודה (ולא רק אגברא), שהרי הגמ' אומרת דבשמאל יהיה חסרון בקרבנו מהודר.